

AMİSOS / AMISOS

Cilt/ Volume 7, Sayı/ Issue 12 (Haziran/ June 2022), ss./ pp. 240-266
ISSN: 2587-2222 / e-ISSN: 2587-2230
DOI: 10.48122/amisos.1088795

Özgün Makale / Original Article

Geliş Tarihi/ Received: 16. 03. 2022
Kabul Tarihi/ Accepted: 12. 04. 2022

TRALLEIS KAZISI GYMNASIUM ALANINDA 2007 YILINDA BULUNAN ROMA SİKKELERİ

ROMAN COINS FOUND IN GYMNASIUM AREA OF TRALLEIS EXCAVATION IN 2007

Mehmet Kayhan MURAT*

Öz

Aydın il merkezinin hemen kuzeyinde bulunan Tralleis, Maiandros nehri çevresinde konumlanan önemli antik kentlerdendir. Tralleis 2007 yılı kazıları *gymnasium* alanında yürütülen çalışmalarda, Roma ve Bizans Dönemleri'ne tarihlenen sikkeler ele geçen buluntular arasındadır. Sikkelerin çoğunluğu *gymnasium* alanı içerisindeki *latrina* ve dükkânlar bölümünde bulunmuştur. Bu çalışmada 78 adet Roma İmparatorluğu Dönemi sikkesi incelenmiştir. Sikkelerden 30'u tanımlanmış, 48 sikke ise kondisyonlarına göre ayrımları yapılarak listelenmiştir. Tanımlanan sikkelerden 1'i Tralleis'i temsil eden eyalet sikkesi, 29'u devlet darbidir. Devlet darpli sikkeler arasında 26 adet ile Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen sikkelerin yoğun olduğu çalışmada II. Constantius (MS 337-361) 12 adetle en fazla sikkeye sahip imparatorudur. Tanımlanan sikkeler 10 farklı darphaneye aittir.

Anahtar Kelimeler: Roma, Aydın, Tralleis, Gymnasium, Sikke.

Abstract

Tralleis, located just north of Aydın city center, is one of the important ancient cities located around the Maiandros river. Coins dating to the Roman and Byzantine Periods are among the finds unearthed during the work carried out in the gymnasium area during the 2007 excavations in Tralleis. Most of the coins were found in the latrina and shops in the gymnasium area. In this study, 78 coins

* Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kars/Türkiye. E-posta: kyhmrt@gmail.com ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5314-6108>

of the Roman Empire Period were examined. 30 of the coins were identified and 48 coins were listed according to their condition. Of the identified coins, 1 is the state coin representing Tralleis, and 29 is the state mint. Among the coins minted by the state, 26 coins dated to the Late Roman Period were concentrated in the study, Constantius II (337-361 AD) is the emperor with the most coins, with 12. The identified coins belong to 10 different mints.

Keywords: Rome, Aydın, Tralleis, *Gymnasium*, Coin.

1. Giriş

Tralleis, Aydın İli'nin hemen kuzeyinde, Mesogis (Kestane) Dağları'nın güney kısmında düz bir alanda yer alır. Antik kaynaklarda Tralleis'in bulunduğu bölge ile ilgili farklı bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan ilki kentin Karia Bölgesi içerisinde, ikincisi ise Lydia Bölgesi sınırlarında kaldığı yönündedir.¹ Bu konu hakkındaki en açıklayıcı bilgiyi Strabon vermektedir. Strabon, Tralleis'ten "Magnesia'dan sonra yol Tralleis'e ulaşır. Mesogis Dağı solda, yolun sağında, Lydia'lılar, Karia'lılar, Ionia'lılar, Miletos'lular, Mysia'lılar ve Magnesia'nın Aiolis'leri tarafından işgal edilen Maiandros Irmağı'nın ovası bulunur. Aynı tür topografya Nysa ve Antiokheia'ya kadar devam eder. Tralleis'lilerin kenti kesik bir trapezin üzerinde, doğu tarafından tahkim edilmiş bir tepede kurulmuş ve civarındaki bütün yerler iyi korunmuştur" diye bahseder.² Tralleis bu konumu ile Smyrna'dan başlayıp Ephesos, Magnesia, Tralleis, Nysa, Laodikeia ve buradan farklı kollara ayrılan ana yol üzerinde yer almaktadır.³

Tralleis 2007 yılı kazı çalışmaları *gymnasium* ve *nekropol* alanında sürdürülmüştür (Res. 1).⁴ Daha önceki yıllarda kaldığı yerden devam eden *gymnasium* alanındaki çalışmalar, *gymnasium*un ayakta kalan yapısının etrafında, *tepidarium* bölümünde, *latrinada* ve alanda bulunan Bizans dükkânlarında gerçekleştirilmiştir (Res. 2). Kazı çalışmalarında farklı işlevlerde kullanılan Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilen dükkânlar gibi bölümlerin yanı sıra mermer eserler, mimari parçalar, mozaikler ve küçük eserler bulunmuştur.⁵ *Gymnasium* alanındaki buluntular arasında sikkeler önemli bir yer tutmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda Roma ve Bizans Dönemleri'ne tarihlenen envanterlik ve etütlük sikkeler ele geçmiştir. Ele geçen sikkelerin çoğu aşırı tahribata maruz kaldığından kondisyonları son derece kötüdür. Tralleis kazısı 2007 yılı çalışmalarının gerçekleştiği diğer sektör *nekropol* alanıdır. Bu alanda ele geçen buluntular arasında sikkeler önemli bir yer tutmaktadır.⁶

2. *Gymnasium* Alanında Bulunan Sikkeler

Tralleis 2007 yılı çalışmalarında *gymnasium* alanından ele geçen sikkelerden Roma Dönemi'ne ait 78 sikke tespit edilmiştir⁷. Tespit edilen sikkelerden 30'unun teşhisi yapılmıştır. Geri kalan 48 sikke kondisyonlarının aşırı derecede kötü olması sebebiyle imparator ve darphane teşhisi yapılamamıştır. Tanımlanmayan sikkeler tespit edildiği kadarıyla üzerindeki figürleri ve alanda bulunan Bizans sikkelerinin tanımlanmasından dolayı Roma Dönemi sikkeleri arasında incelenmiştir. Buna göre tespiti yapılan sikkelerin oranı %38,4 iken, tespiti yapılamayan sikkelerin oranı %61,6 şeklindedir (Grafik 1). Tanımlanmayan sikkeler katalogda ölçüleri ve envanter numaraları verilerek listelenmiştir. Bu sikkelerden 8'i ön

¹ Ksenophon, Hellenica III. 12-19; Diodoros, Bibliothekē XIV. 36; Polybios, Historiāi XXII. 24.

² Strabon, XIV. 42

³ Üreten 2005, 197; Pullukçuoğlu-Yapucu-Özgül 2011, 528.

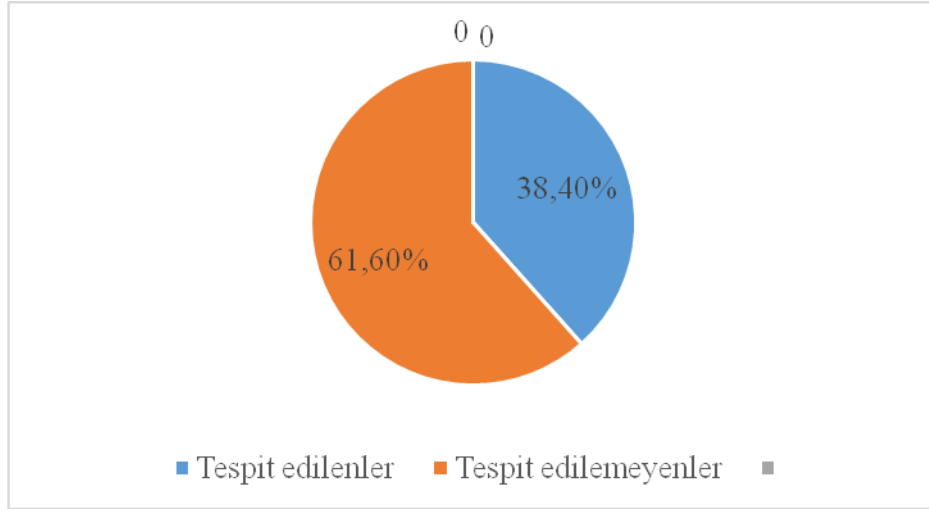
⁴ Yaylalı 2009, 17.

⁵ Yaylalı 2009, 17 vd.

⁶ Tralleis Batı Nekropol alanında yapılan kazılarda 195 adet sikke ele geçmiştir. Bkz. Özver 2021, 250 vd.

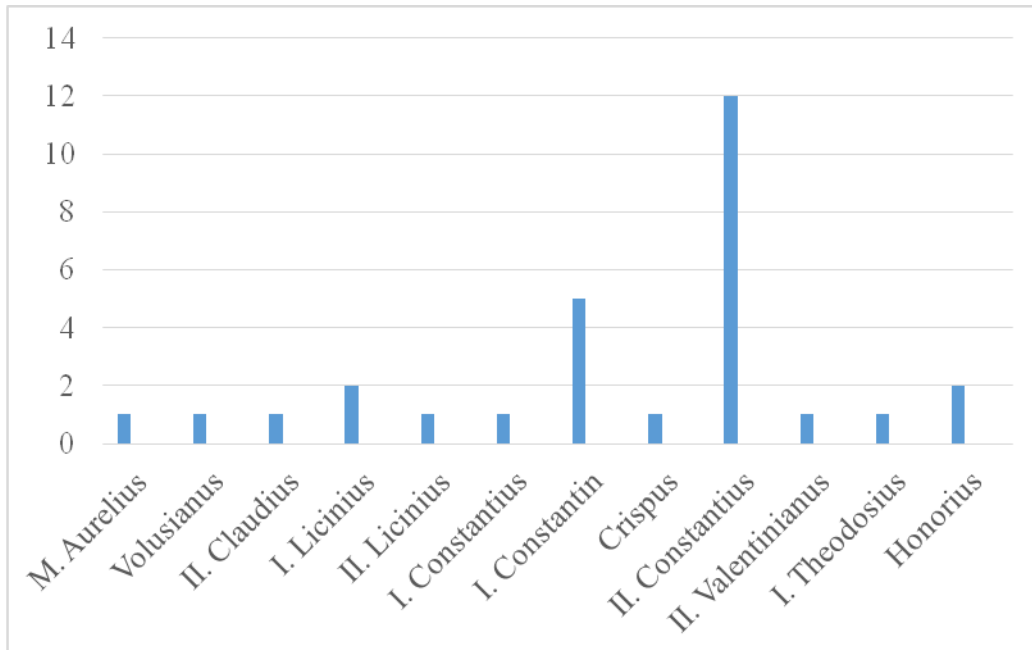
⁷ *Gymnasium* alanında Roma Dönemi dışında Bizans Dönemi'ne ait sikkelerde ele geçmiştir. Bizans sikkelerinin genel temsil yoğunluğu Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Fakat bu sikkeler kentte farklı yıllarda ele geçen diğer Bizans sikkeleri ile birlikte hazırlık aşamasında olan bir doktora tezinde bir bütün olarak incelendiği için çalışma kapsamına alınmamıştır.

yüzlerinde yer alan büstlerden yola çıkarak MS 4. yy içerisine tarihlendirilmiştir. Geri kalan 40 sikke ve sikke parçası aşırı korozyonlu olmalarından dolayı tarih verilememiştir.

Grafik 1: Sikkelerin teşhis oranları

Teşhis edilen 30 sikkeden 29'u devlet darplı 1'i eyalet darplıdır. Çalışmada ele alınan sikkelerin genel çoğunluğu Geç Roma Dönemi'ne tarihlenmektedir. İncelenen devlet darplı sikkelerin 12 farklı imparatora ait olduğu tespit edilmiştir. Katalogda en fazla sikke II. Constantius'a ait olup onu I. Constantinus takip etmektedir. Katalogda yer alan sikkelerin en erken tarihli MS 161-162 darp tarihi ile Marcus Aurelius Dönemi'ne (MS 161-180) aittir. Çalışmadaki en geç tarihli sikke MS 395-408 darp tarihi ile Honorius Dönemi'ni (MS 393-423) göstermektedir (Grafik 2).

Grafik 2: Sikkelerin imparatorlara göre dağılımı

Katalogda yer alan sikkeler arasında 1 adet eyalet sikkesi bulunmaktadır. MS 2/3. yy'a tarihlenen ön yüzünde defne çelengi ile Tralleis halkını temsil eden Demos büstlü sikkenin arka yüzünde ise Tyhke betimi yer almaktadır.⁸

Roma İmparatorluğu Dönemi sikkelerinin ön yüz tiplerini imparatorların baş ve büstleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada Roma sikkelerinin karakteristik özelliği olarak karşımıza çıkan bu tiplerde, imparatorlar yalın başlı, defne çelenkli, şua taçlı, inci ve rozet diademli, giyimli, zırhlı vb. şekillerde görülmektedir. İmparatorluk sikkelerinin tipik özelliği Latince harflerin oluşturduğu lejandlardan, Kat. No. 8'de yer alan DV CONSTANTINVS PT AVGG ön yüz lejandlı sikke farklı ön yüz lejandından dolayı dikkat çekmektedir.

Sikkelerin arka yüz tiplerinde imparatorlar, personifikasyonlar, askeri betimler ve çelenk içerisinde yazı en çok kullanılan tiplerdir. Farklı arka yüz lejandlarının yer aldığı sikkelerde Roma'nın yıl dönümüne atıfta bulunan FEL TEMP REPARATIO (Mesut zamanların tekrar sağlanması) lejandlı sikkeler Roma sikkelerinin propaganda özelliğini de göstermektedir.

Çalışmada incelenen sikkeler Roma İmparatorluğu sikkelerinin genel özelliklerini yansıttasının yanında imparatorluk sikkelerinin dolaşımı hakkında bilgiler vermektedir. Bu durumu Tralleis'te farklı yıllarda ve mekânlarda yapılan kazılarda bulunan sikkelerde de görmekteyiz. Kentte geçmiş yıllarda yapılan kazılarda ortaya çıkartılan ve 2004 yılında yapılan bir tez⁹ çalışmasında Roma İmparatorluğu Dönemi sikkeleri incelenmiştir. Kentte aynı yıl yapılan batı nekropol kazılarında 195 adet sikke ele geçmiş ve bunlardan teşhisi yapılan 155 sikkenin Geç Roma Dönemi'ne tarihlendiği tespit edilmiştir.¹⁰ Bu alanda çıkarılan sikkeler genel özelliklerinin yanı sıra temsil yoğunluğunun I. Constantinus Dönemi ve sonrasına ait olması *gymnasium* alanında bulunan sikkeler ile benzerdir. Tralleis dışında kente yakın antik kentlerde yapılan kazılarda incelediğimiz sikkeler ile aynı dönem ve özellikleri gösteren sikkeler yoğun olarak ele geçmiştir. Tralleis'in yaklaşık 34 km doğusunda yer alan Nysa antik kentinde 1992-2010 yılları arasında Roma İmparatorluğu Dönemi'ne tarihlenen 797 adet sikke incelenmiştir.¹¹ İncelenen sikkeler arasında yukarıda bahsettiğimiz benzer özellikleri gösteren ve çağdaş dönemlere tarihlenen devlet darplı sikkeler ve Tralleis kentine ait şehir sikkeleri de yer almaktadır. Nysa'da bulunan imparatorluk sikkeleri ve Tralleis darplı 5 şehir sikkesi, çalışmamızda incelediğimiz sikkelerin dolaşım yoğunluğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

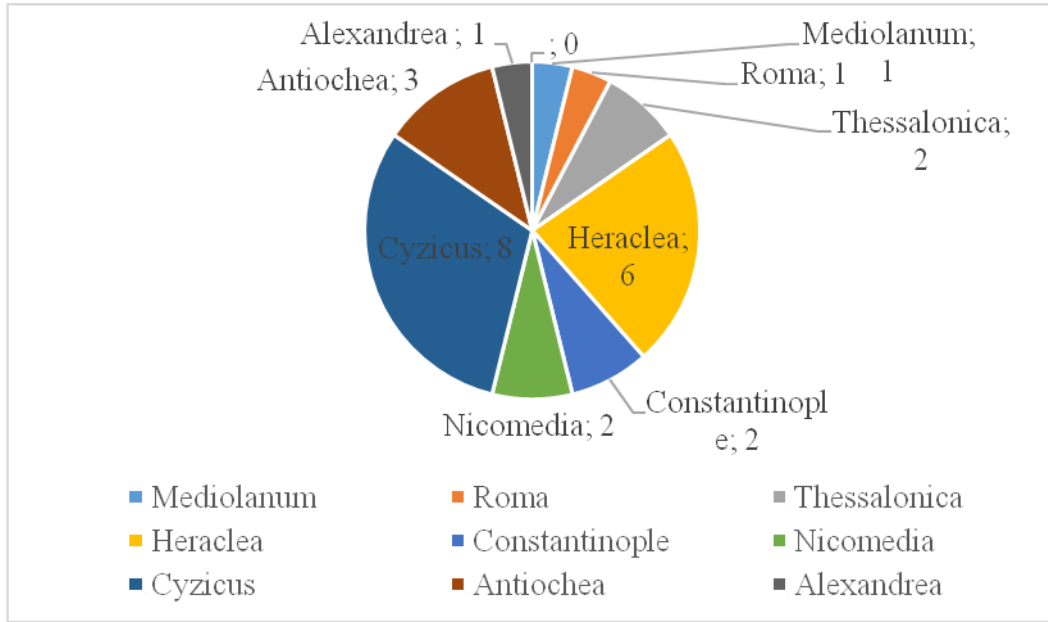
Katalogda yer alan devlet darplı sikkeler imparatorluğun 9 farklı darphanesine ait örnekleri içermektedir. Bunlar Mediolanum, Roma, Thessalonica, Heraclea, Constantinopolis, Nicomedia, Cyzicus, Antiochea ve Alexandria darphaneleridir. Katalogda temsil edilen darphaneler incelendiğinde doğu darphanelerinin temsil oranının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum darphanelerin buluntu yerine yakınlığının yanı sıra Geç Roma İmparatorluğu Dönemi'nde imparatorluğun doğusunun kazandığı önem ile açıklanabilir. İmparatorluğun doğu darphaneleri arasında yer alan Cyzicus 8 sikke ile katalogda en fazla sikkeye sahip darphanedir. Ayrıca doğu darphanelerine ait sikkelerin yanında batı darphanelerine ait sikkelerin katalogda yer alması, imparatorluk sikkelerinin dolaşım yoğunluğunu gözler önüne sermektedir (Grafik 3).

⁸ Tralleis darphanesi Hellenistik Dönem'de kistophor sikkeleri darp eden Batı Anadolu'daki darphaneler arasındadır. Tralleis'in Laodikeia adına da kistophor ve drahmi bastığı bilinmektedir. Bkz. Mørkholm 2000, 188; Tavukçu-Ceylan 2019, 665.

⁹ Türkmen 2004.

¹⁰ Özver 2021, 250-251.

¹¹ Özbil 2017.

Grafik 3: Sikkelerin darphanelere göre dağılımı

3. Sonuç

Tralleis *gymnasiumu* ilk olarak Hellenistik Dönem’de inşa edilmiştir.¹² Yapının MÖ 26 yılında yaşanan büyük depremde zarar gördüğü ve ardından Augustus’un yardımları ile tekrar inşa edildiği bilinmektedir.¹³ Yapı bu inşadan sonra bir hamam-*gymnasium* kompleksi şeklini almıştır. Yapılan kazılar sonucunda yapının Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemleri’nde kullanıldığı tespitine varılmıştır. Tralleis 2007 yılı kazılarında *gymnasiumun* kuzey tarafında Geç Roma-Erken Bizans Dönemi’ne tarihlenen dükkânlar açığa çıkarılmıştır.¹⁴ Ortaya çıkarılan dükkân yapılarının hemen kuzeyinde sütunlu cadde yer almaktadır. Sütunlu caddeye bitişik olarak inşa edilen dükkânların Anadolu’da benzer örnekleri yer almaktadır.¹⁵

Augustus Dönemi’nde yeniden inşa edilip bir hamam-*gymnasium* kompleksine kavuşan yapıda ve etrafında ele geçen sikkelerin en erken tarihlisi MS 161-162 yıllarına aittir. Ayrıca kentte 1996-2002 yıllarında yapılan kazılarda ele geçen heykeltıraşlık eserlerinden *gymnasium* alanında bulunanların Roma Dönemi’ne ait olanları MS 2. yy ve sonrasına tarihlendirilmiştir.¹⁶

İncelenen sikkelerin genel çoğunluğunun Geç Roma Dönemi’ne tarihlenmesi, alanda ortaya çıkarılan Geç Roma-Erken Bizans Dönemi dükkânları ile çağdaştır. Bu bakımdan dükkânların kullanımı ele geçen sikkeler ile de doğrulanmaktadır. Yine bu alanda ele geçen seramik buluntularının MS 3 yy. ve sonrasına tarihlenmesi elde olan başka bir veridir.¹⁷

Sonuç olarak bir yapı kompleksi halindeki *gymnasium* alanında ele geçen sikkeler, alanda bulunan diğer buluntu grupları ile aynı tarihleri göstermektedir. Bu durum sikkelerin mimari yapılar ile birlikte var olan yaşamın tarihlendirilmesinde daha doğru bilgiler vermesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kentte aynı yıl *nekropol* alanında ve farklı yıllarda yapılan kazılarda ele geçen sikkelerin genel yoğunluğu çalışmada incelenen sikkeler ile aynı tarihleri

¹² Texier 1862, 279.

¹³ Strabon, XII, 8. 18; Erön 2013, 25.

¹⁴ Yaylalı 2008, 22-24.

¹⁵ Sütunlu caddeye bitişik olarak tasarlanan dükkân yapıları ve kullanım işlevleri için bkz. Erön 2013, 25-31.

¹⁶ Dinç 2013.

¹⁷ Erön 2013.

ve özellikleri vermektedir. Kentin dışına çıktığımızda ise yukarıda değindiğimiz gibi antik çağda bölgede ortak tarihleri veren sikkelerin yoğun dolaşımını görmekteyiz. Bu açıdan incelenen sikkeler Roma sikkelerinin dolaşım yoğunluğunu gözler önüne sermektedir. Böylelikle incelenen sikkeler diğer buluntular ile birlikte mekânların kullanım süreçleri ve tarihlendirilmesi hususunda önemli katkılar sağlamıştır. Bu duruma en güzel örnek 2007 yılı sezonunda ortaya çıkarılan, Geç Roma-Erken Bizans Dönemi'ne tarihlendirilen dükkânlardan ele geçen sikkelerin diğer buluntular ile birlikte bu tarihlendirmeyi desteklemesidir.

Katalog

Roma Şehir Sikkesi

Tralleis (MS 2/3 yy.)

Ö.y.: IEΠOC ΔHMOC: Defne çelenkli ve giyimli Demos büstü, sağa.

A.y.: [TPAΛΛI]ANΩN: Tykhe (Fortuna), ayakta, sola; sağ elinde dümen, sol elinde bereket boynuzu tutuyor.

1. AE, 22 mm., 3,90 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMII 61.

Ref.: *BMC Lydia*, s. 343, 111; *SNG Mün. Lydien*, 728.

Roma İmparatorluğu Sikkeleri

Marcus Aurelius (MS 161-180)

Roma MS 161-162

Ö.y.: IMP M AVREL ANTONINVS AV[G]: İmparatorun defne çelenkli başı, sağa.

A.y.: PROV DEOR TR P X[VI] COS III: Providentia, ayakta, sola; sağ elinde küre, sol elinde bereket boynuzu tutuyor.

2. AR, 18 mm., 2,78 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 234.

Ref.: *RIC III*, s. 217, 49; *RSC II*, s. 210, 516.

Volusianus (MS 251-253)

Mediolanum MS 251-253

Ö.y.: IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG: İmparatorun ışın taçlı ve giyimli büstü, sağa.

A.y.: VIRTVS AVGG: Virtus, ayakta, sağa; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutuyor.

3. AR, 23,5 mm., 3,94 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 5.

Ref.: *RIC IV*, 3, s. 181, 206.

II. Claudius (Gothicus MS 268-270)

Belirsiz darphane

Ö.y.: IMP CLAUDIUS AVG: İmparatorun ışın taçlı, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: Belirsiz.

4. AE, 20 mm., 2,74 gr., ky. ?, Kazı. Env. No.: TRL07GYMIII 20.

I. Constantius (MS 305-306)

Antiochea MS 305

Ö.y.: IMP C FL V C[ONSTA]NTIVS P F AVG: İmparatorun defne çelenkli başı, sola.

A.y.: GENIO POPVLI RO[MANI]: Genius, ayakta, sola; sağ elinde patera, sol elinde bereket boynuzu tutuyor. Sağ boşlukta: B; Kesimde: ANT

5. AE, 19 mm., 2,60 gr., ky. 12, Kazı Env. No. TRL07GYMIII 296.

Ref.: *RIC* VI, s. 624, 70a.

I. Constantinus (MS 307-337)

Heraclea MS 327-329

Ö.y.: CONSTANTI[NVS] MAX AVG: İmparatorun rozet diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: D N CONSTANTINI MAX AVG: Çelenk içerisinde VOT XXX; Kesimde: SMHA

6. AE, 20 mm., 2,70 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 325.

Ref.: *RIC* VII, s. 554, 93.

MS 327-329

Ö.y.: CONSTANTINVS M[AX AVG]: İmparatorun rozet diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: D N CONSTANTINI [MAX AVG]: Çelenk içerisinde VOT XXX; Kesimde: SMHA

7. AE, 20 mm., 2,90 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 251.

Ref.: *RIC* VII, s.554, 93.

Cyzicus MS 340

Ö.y.: D N CONSTANTINVS P F AVGG: İmparatorun örtülü başı, sağa.

A.y.: İmparator, quadriga üzerinde, sağa, önünde tanrının eli.

8. AE, 15 mm., 1,20 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 299.

Ref.: *RIC* VIII, s. 490, 4.

MS 347-348

Ö.y.: [DV CONS]TANTINVS PT AVGG: İmparatorun örtülü başı, sağa.

A.y.: İmparator, ayakta, sağa. Sol ve sağ boşlukta: VN MR; Kesimde: SMK

9. AE, 16 mm., 1,3 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 804.

Ref.: *RIC* VIII, s. 494, 54.

Alexandria MS 333-335

Ö.y.: CONSTANTINVS MAX AVG: İmparatorun rozet diademli, giyimli ve zırlı üstü, sağa.

A.y.: GLORIA EXERCITVS: Ellerinde kalkan ve mızrak tutan iki asker arasında iki standart.
Kesimde: SMALB

10. AE, 17,5 mm., 2,80 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 359.

Ref.: *RIC* VII, s. 711, 58.

I. Licinius (MS 308-324)

Heraclea MS 318-320

Ö.y.: D N VAL LICIN LICINVS NOB C: İmparatorun defne çelenkli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: PROVIDENTIAE CAESS: Üç kuleli, tek kapılı karargâh girişi; sağ boşlukta: Λ;
Kesimde: SMHT

11. AE, 19 mm., 3,3 gr., ky. 12, Kazı. Env. No.: TRL07GYMIII 273.

Ref.: *RIC* VII, s. 547, 49.

Antiochea MS 321-323

Ö.y.: IMP C VAL LICIN LICINVS P F AVG

İmparatorun ışın taçlı, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: IOVI CONSERVATORI

Jüpiter, ayakta, sola; sağ elinde Victoria, sol elinde asa tutuyor. Sağ boşlukta: X III; Kesimde: SMA[NTA]

12. AE, 20 mm., 3 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMII 58.

Ref.: *RIC* VII, s. 682, 35.

II. Licinius (MS 317-324?)

Belirsiz darphane

Ö.y.: D N VAL LICIN LICINVS NOB C: İmparatorun defne çelenkli, giyimli ve zırlı büstü, sola.

A.y.: Belirsiz

13. AE, 19 mm., 2,48 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 55.

Crispus (MS 317-326)

Thessalonica MS 320

Ö.y.: CRISPVS NOB CAES: İmparatorun inci diademli büstü, sağa.

A.y.: CAESARVM NOSTRORVM: Çelenk içerisinde VOT V; [TS]AVI

14. AE, 20 mm., 3 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 21.

Ref.: *RIC* VII, s. 511, 105.

II. Constantius (MS 337-361)

Thessalonica MS 355-361

Ö.y.: D N CONSTANTIVS P F AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: SPES [REIPVB]LICE: İmparator, askeri giyimli, ayakta, sola; sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutuyor. Kesimde: SMTSA

15. AE, 15 mm., 1,4 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 199.

Ref.: *RIC* VIII, s. 422, 213.

Heraclea MS 347-348

Ö.y.: D N CONSTANTIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli başı, sağa.

A.y.: Çelenk içerisinde VOT XX MVL T XXX; Kesimde: SMHA

16. AE, 15,5 mm., 1,65 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 351.

Ref.: *RIC* VIII, s. 433, 59.

MS 351-355

Ö.y.: D N CONSTANTIVS PF [AVG]: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: [FEL TE]MP REPARATIO: Asker, miğferli, ayakta; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, yerdeki düşmana saldırıyor. Sol boşlukta: Γ; Kesimde: SMHA

17. AE, 15 mm., 2,10 gr. ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 181.

Ref.: *RIC* VIII, s. 436, 82.

Constantinopolis MS 348-351

Ö.y.: [D N C]ONSTAN[TIVS] PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: FEL TEMP REPARATIO: Asker, miğferli, ayakta; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, yerdeki düşmana saldırıyor. Sol boşlukta: ç; Kesimde: CONSAF

18. AE, 18 mm., 2,15 gr., ky. 1, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 193.

Ref.: *RIC* VIII, s. 454, 81.

Nicomedia MS 347-348

Ö.y.: [D N CONSTANTI]VS PF AVG: İmparatorun rozet diademli başı, sağa.

A.y.: Çelenk içerisinde VOT XX MVL T XXX; Kesimde: SMNA

19. AE, 14 mm., 2.10 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 358.

Ref.: *RIC* VIII, s. 474, 50.

MS 347-348

Ö.y.: D N CONST[ANTIVS PF AVG]: İmparatorun inci diademli büstü, sağa

A.y.: Çelenk içerisinde VOT XX MVLT X[XX] Kesimde: SMNΔ

20. AE, 15 mm., 1,6 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 327.

Ref.: *RIC* VIII, s. 474, 50.

Cyzicus MS 347-348

Ö.y.: D N CONSTANTIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli büstü, sağa.

A.y.: Çelenk içerisinde VOT XX MVLT XXX; Kesimde: SMKA

21. AE, 15 mm., 1,50 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 297.

Ref.: *RIC* VIII, s. 493, 48.

MS 355-361

Ö.y.: [D N C]ONSTAN[TIVS PF AVG]: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: FEL TEMP [REPARATIO]: Asker, miğferli, ayakta; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, yerdeki düşmana saldırıyor. sol üstte M; Kesimde: SMKS

22. AE, 17,5 mm, 2,4 gr., ky. 6, Kazı Env. No: TRL07GYMIII 4.

Ref.: *RIC* VIII, s. 499, 115.

MS 355-361

Ö.y.: [D N CONSTAN]TIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: [FEL TEMP RE]PARATIO: Asker, miğferli, ayakta; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, yerdeki düşmana saldırıyor. Sol üstte: M; Kesimde: SMKS

23. AE, 15 mm, g. 2,3., ky. 12, Kazı Env. No: TRL07GYMIII 362.

Ref.: *RIC* VIII, s. 499, 115.

MS 355-361

Ö.y.: D N CONSTANTIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırlı büstü, sağa.

A.y.: SPES REI PVBLICE: İmparator, ayakta, sola; sağ elinde küre, sol elinde asa tutuyor. Kesimde: SMKS

24. AE, 17 mm., 1,6 gr., ky. 6, Kazı Env. No: TRL07GYMIII 53.

Ref.: *RIC* VIII, s. 499, 117.

Antiochea MS 350-355

Ö.y.: D N CONSTANTIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: FEL TEMP RE[PARATIO]: Asker, miğferli, ayakta; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, yerdeki düşmana saldırıyor. Sol boşlukta: S; Kesimde: AN[A]

25. AE, 21 mm, 3,40 gr., ky. 6, Kazı Env. No: TRL07GYMII 233.

Ref.: RIC VIII, s. 524, 148.

Belirsiz darphane

Ö.y.: [D N CONSTAN]TIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: [FEL] TEMP REPARATIO: Asker, miğferli, ayakta; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan, yerdeki düşmana saldırıyor.

26. AE, 17 mm, g. 2,3, ky. 3, Kazı Env. No: TRL07GYMIII 223.

II. Valentinianus (MS 375-392)

Constantinople MS 388-392

Ö.y.: [D N VA]LENTINIANVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: [SALVS REI]PVBLICAE: Victoria, ayakta, sola; sağ elinde ganimet, sol eliyle esir tutuyor. Kesimde: CONSI

27. AE, 14 mm., 1 gr., ky. 6, Kazı Env. No: TRL07GYMIII 285.

Ref.: RIC IX, s. 234, 86a.

I. Theodosius (MS 379-395)

Heraclea MS 379

Ö.y.: D N THEODOSIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: Çelenk içinde VOT X MVLT XX; Kesimde: SMHB

28. AE, 14,5 mm., 1 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMII 52.

Ref.: RIC IX, s. 196, 19/1.

Honorius (MS 393-423)

Cyzicus MS 395-408

Ö.y.: D N HONORIVS PF AVG: İmparatorun inci diademli, giyimli ve zırhlı büstü, sağa.

A.y.: VIRTVS EXERCITI: Honorius, ayakta, solda; sağ elinde asa, sol elinde kalkan tutuyor, Victoria, ayakta, sağda; imparatora çelenk sunuyor. Kesimde: SMKA

29. AE, 18 mm., 2,64 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 11.

Ref.: *RIC X*, s. 247, 68.

Cyzicus MS 395-408

Ö.y.: [D N HONO]RI[VS PF AVG] : İmparatorun inci diademli büstü, sağa.

A.y.: [VIRT]VS [EXERCITI]: Honorius, ayakta, solda; sağ elinde asa tutuyor, Victoria, ayakta, sağda; imparatora çelenk sunuyor. Kesimde: [SM]KA

30. AE, 17 mm., 2,67 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 70.

Ref.: *RIC X*, s. 247, 69.

Tanımlanamayan sikkeler

Ö.y.: İmparator giyimli büstü sağa

A.y.: Düşük kondisyonlu

MS 4. yy.

31. 20 mm., 2,5 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 162

32. 18 mm., 3,90 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMII 19

33. 18 mm., 3,30 gr., ky. ? Kazı Env. No.: TRL07GYM340

34. 18 mm., 2,55 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 244

35. 17 mm., 2,10 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYM197

36. 16 mm., 2,13 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 40

37. 15 mm., 2,20 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYM108

38. 13 mm., 1,25 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 41

Ö.y.: Belirsiz

A.y.: Belirsiz

39. 18 mm., 3,72 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 406

40. 18 mm., 3,15 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 345

41. 18 mm., 2,98 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 360

42. 17 mm., 2,93 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 270

43. 17 mm., 2,70 gr., ky. 11, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 54

44. 17 mm., 2,47 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 352

45. 17 mm., 2,45 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 335

46. 17 mm., 2,43 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 405

47. 17 mm., 2,38 gr., ky. 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 350

48. 17 mm., 2,35 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 323

49. 17 mm., 2,25 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 341

50. 16 mm., 2,92 gr., ky. ?, Kazı Env. No.: TRL07GYM25

51. 16 mm., 2,58 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 356
52. 16 mm., 2,53 gr., ky 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 326
53. 16 mm., 2,5 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 338
54. 16 mm., 1,90 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 310
55. 16 mm., 1, 82 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 329
56. 15 mm., 2,67 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 375
57. 15 mm., 2,59 gr., ky 6, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 397
58. 15 mm., 2,10 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 355
59. 15 mm., 1, 85 gr., ky 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 342
60. 15 mm., 1,70 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 346
61. 15 mm., 1,75 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 321
62. 14 mm., 2 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 66
63. 11 mm., 1,10 gr., ky. 12, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 75

Belirsiz kırık sikke

64. 18 mm., 2,65 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYM71
65. 18 mm., 2,53 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYM 19
66. 17 mm., 1,67 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYM14
67. 15 mm., 1,7 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMII 73
68. 15 mm., 1,42 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 89
69. 13 mm., 1,35 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYMIII 50
70. 13 mm., 0,93 gr., ky ?, Kazı Env. No.: TRL07GYM 38
71. 12 mm., 0,82 gr., ky 3, Kazı Env. No: TRL07GYMII 87

Sikke Parçaları

72. TRL07GYMII 28
73. TRL07GYMIII 67
74. TRL07GYMIII 163
75. TRL07GYMIII 211
76. TRL07GYMIII 237
77. TRL07GYMIII 317
78. TRL07GYMIII 381

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- Diodoros 1947, *Bibliothēke (Diodorus of Sicily)*, With an Eng. Trans. by R.M.Geer, I-XII. London.
- Ksenophon 1961, *Hellenica*, With an Eng. Trans. by CL. Bronwnson & O. J. Todd, I-III. London (The Loeb Classical Library).
- Polybios, *Historiai (The Histories)*, With an Eng. Trans. by W.R. Paton I-VI. London 1922 vd. (The Loeb Classical Library).
- Strabon 2015, *Geographica: Antik Anadolu Coğrafyası, (Kitap: XII, XIII, XVI)*, (Çev.: Adnan Pekman), Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Modern Kaynaklar

- BMC Lydia, Barclay V. H. 1901, *A Catalogues of Greek Coins in the British Museum of Lydia*, London.
- Tavukçu, Y. A-Ceylan, M. 2019, “Kızılcapınar Definesindeki Kistophorlar”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 63, 663-673.
- Dinç, M. 2013, *Tralleis Heykeltıraşlık Eserleri: 1996-2002 Kazılarında Ele Geçen Hellenistik ve Roma Dönemi Mermer Heykeltıraşlık Buluntuları*, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Mersin.
- Erön, A. 2013, *Tralleis Hamam-Gymnasion Kompleksi Seramik Buluntuları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Aydın.
- Mørholm, O. 2000, *Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri*, (1991), (Çev.: Oğuz Tekin), Homer Kitabevi, İstanbul.
- Özbil, C. 2017, *Nysa Sikkeleri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Özver, A. 2021, *Tralleis Batı Nekropolü ve Buluntuları*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Aydın.
- RIC III, Mattingly, H.-Sydenham, E. A. 1930, *The Roman Imperial Coinage Vol. III, Antoninus Pius to Commodus*, London.
- RIC IV. 3, Mattingly, H.-Sydenham, E. A.-Sutherland, C.H.V. 1949, *The Roman Imperial Coinage. Vol. IV Part III. Gordianus III to Antoninus*, London.
- RIC VI, Sutherland C. H. V.-Carson, R. A. G. 1967, *The Roman Imperial Coinage. Vol VI, From Diocletian's to the death of Maximinus*, London.
- RIC VII, Sutherland, C. H. V.-Carson, R. A. G. 1966, *The Roman Imperial Coinage. Vol. VII, Constantine and Licinius*, London.
- RIC VIII, Sutherland, C. H. V.-Carson, R. A. G.-Kent, J. P. C. 1981, *The Roman Imperial Coinage. Vol. VIII, The Family of Constantine I*, London.
- RIC IX, Mattingly, H.-Sutherland, C.H.V.- Carson, R.A.G. 1951, *The Roman Imperial Coinage, Vol. IX. Valentinian I-Theodosius I*, London.
- RSC II, Seaby, H. A. 1979, *Roman Silver Coins Vol. II Tiberius to Commodus*, Seaby, London.
- SNG Münz. München, 1997, *Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München, 23. Heft, Lydien*, München.

- Texier, C. 1862. *Asie Mineure: Description Géographique, Historique et Archéologique des Provinces et des Villes de la Chersonnèse d'Asie*, Paris.
- Türkmen, H. 2004, *Tralleis Kazılarında Bulunan Roma İmparatorluk Dönemi Sikkeleri*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aydın.
- Üreten, H. 2005, “Roma Dönemi’ne Kadar Tralleis Tarihi ve Attaloslar ile İlişkileri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24/38, 195-212.
- Yaylalı, A. 2009, “2007 Yılı Tralleis Antik kenti Kazı Çalışmaları”, *30. Kazı Sonuçları Toplantısı*, 3, 17-40.
- Pullukçuoğlu-Yapucu, O.-Özgün, C. 2011, “Batı Anadolu’nun Yol Ağı Araştırmaları-III İzmir’in Ardalanında Kervan Yolları”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVI/2, 527-549.

Levha 1

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

Levha 2

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

Levha 3

Res. 1: *Gymnasium* alanı

Res. 2: Dükkanlar ve *latrina* alanı